

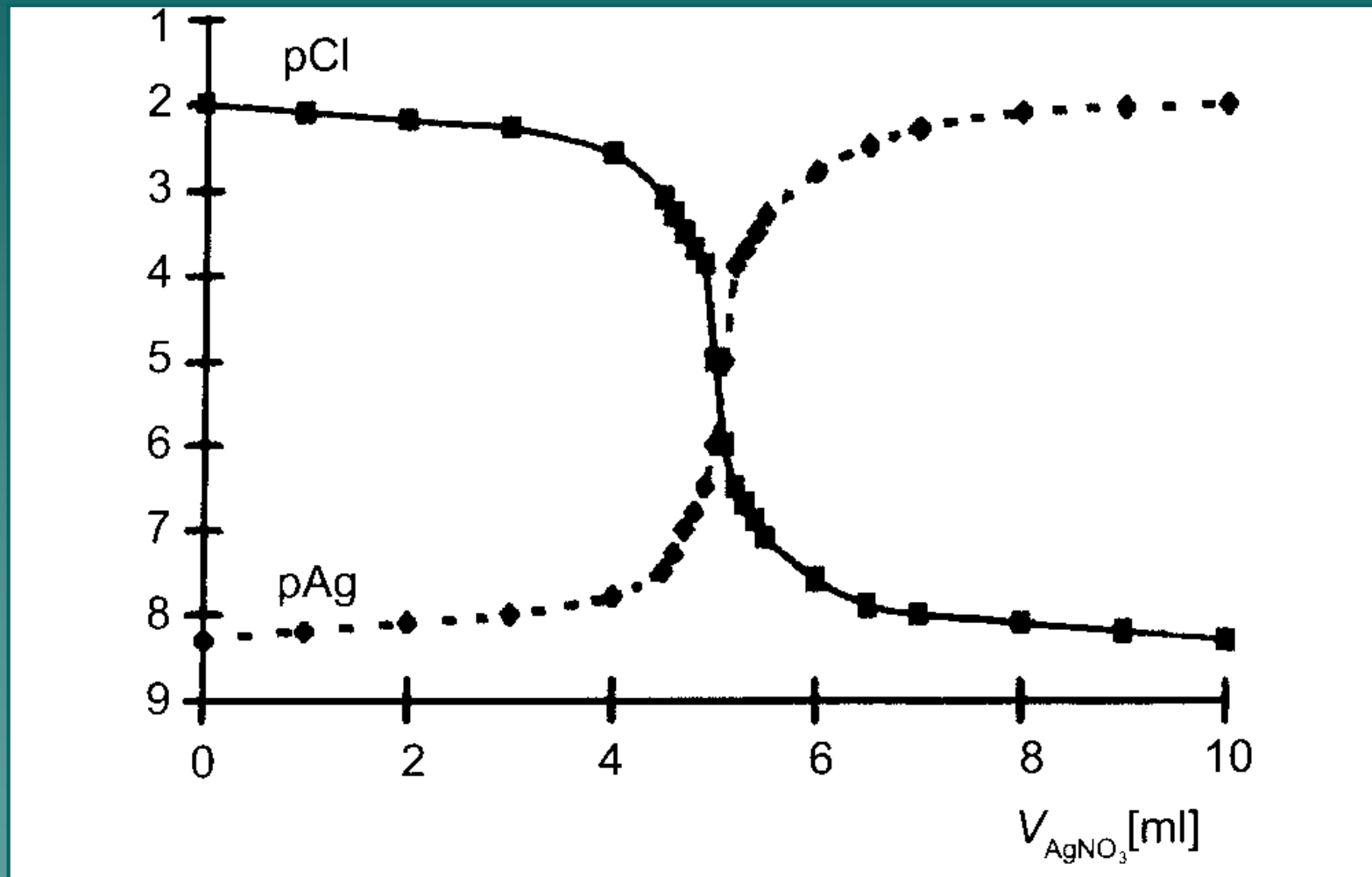
MIARECZKOWE METODY WYTRĄCENIOWE (precypitometria)

Ogólna charakterystyka metody

- polega na wydzieleniu oznaczanej substancji w postaci trudno rozpuszczalnego osadu za pomocą mianowanego roztworu odpowiedniej innej substancji.
- Koniec miareczkowania następuje w momencie, gdy miareczkowany roztwór praktycznie nie zawiera już oznaczanego składnika.
- punkt końcowy ustala się stosując odpowiedni dla danego oznaczenia wskaźnik lub – rzadziej – obserwując, czy kolejna dodana kropla odczynnika wytrąca jeszcze nową porcję osadu.
- historycznie pierwszą miareczkowaną metodą strąceniową była metoda zastosowana przez Gay – Lussaca do oznaczania zawartości srebra w stopach służących np. do wyrobu monet.

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Krzywe miareczkowania wytrąceniowego

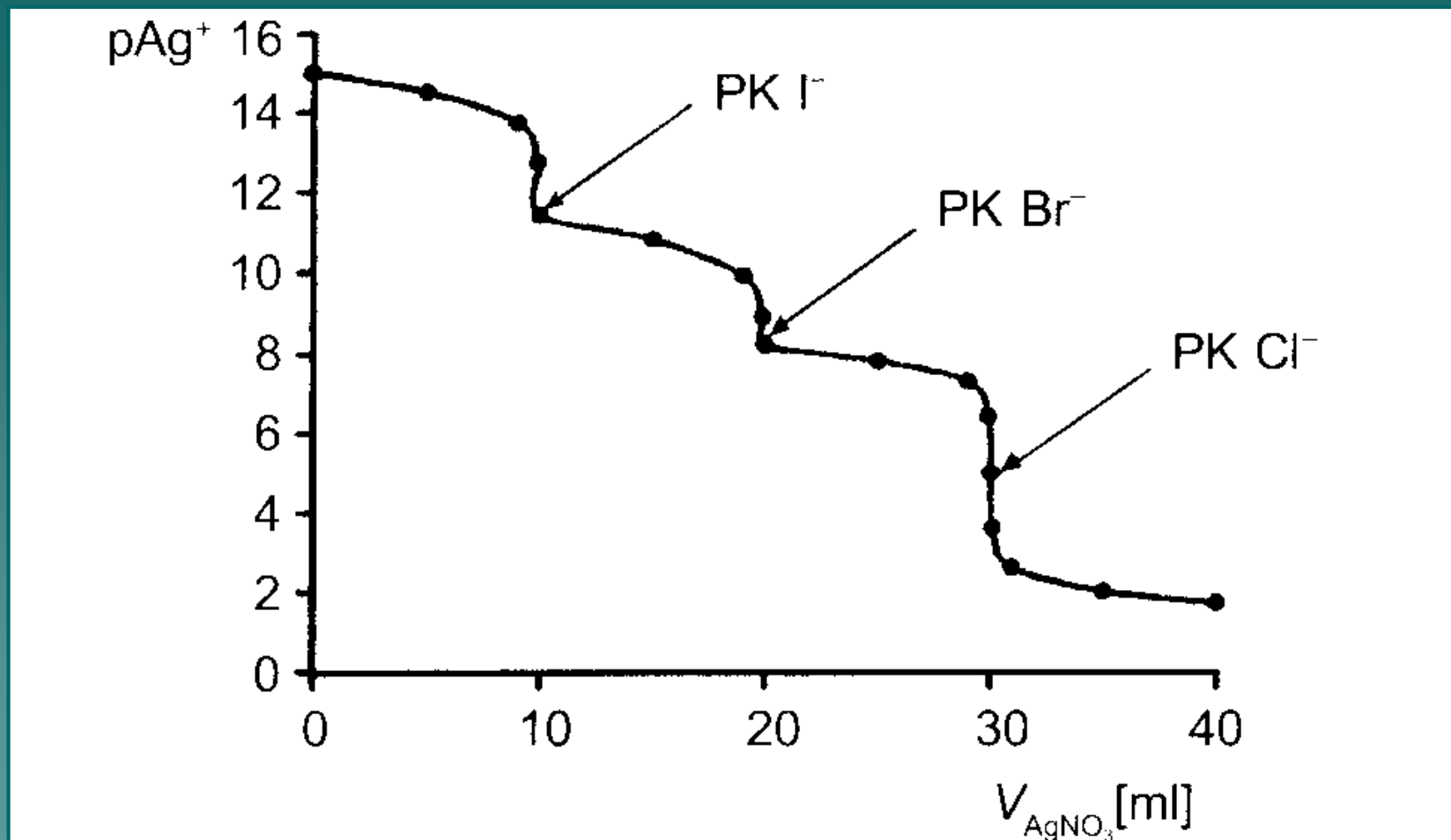

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Obliczanie punktów krzywej miareczkowania wytrąceniowego

Lp.	Liczba dodawanych ml AgNO ₃	Etap miareczkowania	Stężenie Cl ⁻ [mol l ⁻¹]	Wzór do obliczania pCl	pCl	Uwagi
1	0	0	0,1	$pCl = -\lg[Cl^-]$	1	} Skok miareczkowania
2	50	I	0,033	$pCl = -\lg[Cl^-]$	1,5	
3	90		$5 \cdot 10^{-3}$		2,3	
4	99		$5 \cdot 10^{-4}$		3,3	
5	99,9		$5 \cdot 10^{-5}$		4,3	
6	100		II (PR)		$\sqrt{Ir_{AgCl}}$	
7	100,1	III	Stężenie [Ag ⁺] $5 \cdot 10^{-5}$	$pCl = pIr_{AgCl} + \lg[Ag^{\frac{+}{2}}]$	5,7	
8	101		$5 \cdot 10^{-4}$		6,7	
9	110		$5 \cdot 10^{-3}$		7,7	

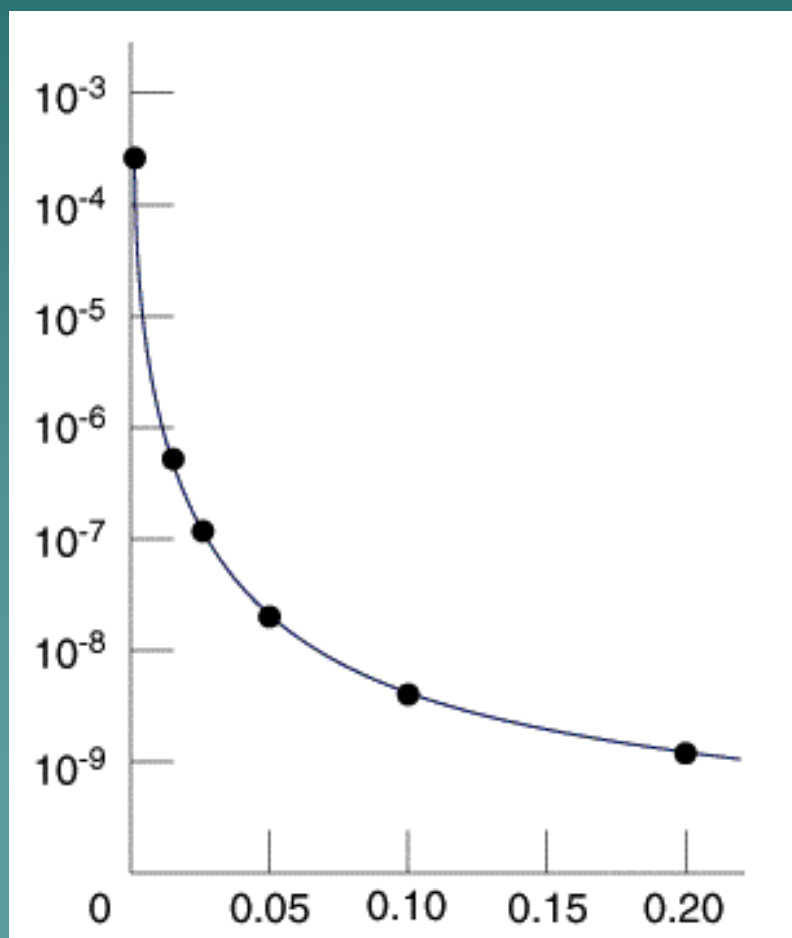
Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

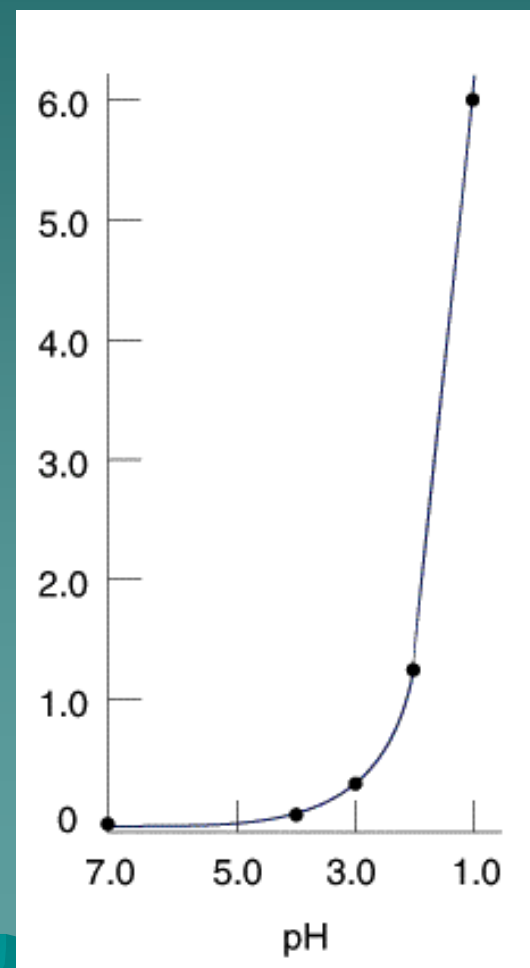
Teoretycznie obliczona krzywa miareczkowania równomolowej mieszaniny jonów chlorkowych, bromkowych i jodkowych.

Wpływ czynników na rozpuszczalność

Efekt wspólnego jonu na rozpuszczalność CaF_2 (mol/dm^3) w funkcji stężenie NaF

Efekt wpływu pH na rozpuszczalność CaF_2 (mol/dm^3):

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Warunek wytrącenia osadu

$$K_{sp} = [\text{Ag}^+][\text{Cl}^-] = 1.8 \cdot 10^{-10}$$

Czy wtrąci się osad w roztworze:

0.5 M AgNO₃ + 1.0 · 10⁻¹⁰ M NaCl

$$Q_o = [\text{Ag}^+] \cdot [\text{Cl}^-] = 0.5 \cdot 1.0 \cdot 10^{-10} = 5.0 \cdot 10^{-11}$$

$$Q_o < K_{sp} \quad \text{brak osadu}$$

Przy jakim stężeniu NaCl wytrąci się osad?

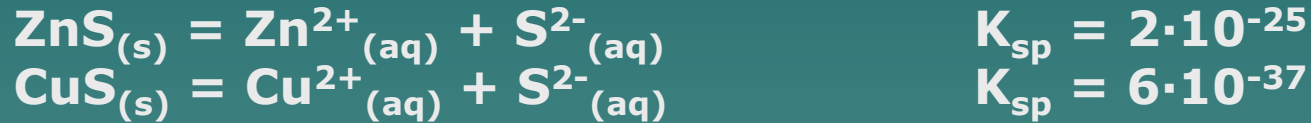
$$Q_o = K_{sp} \quad \text{początek pojawiania się osadu}$$

$$Q_o = [\text{Ag}^+] \cdot [\text{Cl}^-] = 0.5 \cdot x = 1.8 \cdot 10^{-10}$$

$$[\text{Cl}^-] = 3.6 \cdot 10^{-10} \text{ M}$$

Rozdział jonów metodą wytrącania

Roztwór zawierający mieszaninę 0.5 M Zn^{2+} oraz 0.5 M Cu^{2+}
Czy jest możliwe rozdzielanie z wykorzystaniem trudno rozpuszczalnych siarczków?

Dodając porcjami roztworu Na_2S rozpocznie się proces wydzielania osadu. O jakim składzie?

$$K_{sp} = 6 \cdot 10^{-37} = [\text{Me}^{2+}] \cdot [\text{S}^{2-}] = 0.5 \cdot x$$

$$[\text{S}^{2-}] = 1.2 \cdot 10^{-36} \text{ M}$$

$$Q_o(\text{ZnS}) = 6 \cdot 10^{-37} < Q_o(\text{CuS}) = 2 \cdot 10^{-25}$$

CuS rozpocznie się wytrącać jako pierwszy
ZnS nie będzie się wytrącał dopóty dopóki będą jony miedziowe w wystarczająco wysokim stężeniu

ARGENTOMETRIA

Roztwór mianowany stosowany w argentometrii

Mianowany roztwór azotanu (V) srebra (I) można otrzymać:

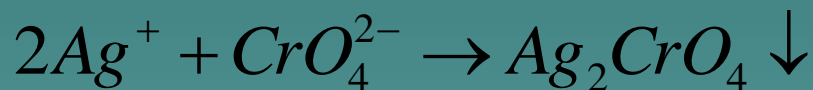
- bezpośrednio przez rozpuszczanie w wodzie określonej odważki AgNO_3 .
- lub przez rozpuszczenie odważki chemicznie czystego srebra w kwasie azotowym i ogrzewaniu do odbarwienia - w celu usunięcia tlenków azotu.

PRZYKŁADY OZNACZEŃ ARGENTOMETRYCZNYCH

Oznaczanie chlorków metodą Mohra

- Do obojętnego roztworu chlorku dodaje się pewną ilość chromianu (VI) potasu jako wskaźnika, a następnie miareczkuje mianowanym roztworem azotanu (V) srebra (I).

- Chromian (VI) srebra (I) jest solą lepiej rozpuszczalną niż AgCl, toteż stężenie jonów Ag^+ w punkcie równoważnikowym miareczkowania nie wystarcza do spełnienia iloczynu rozpuszczalności Ag_2CrO_4 .
- Pojawienie się zabarwienia pochodzącego od chromianu (VI) srebra (I) nie następuje dokładnie w punkcie równoważnikowym, lecz po wprowadzeniu pewnego nadmiaru roztworu $AgNO_3$, co powoduje nieznaczny błąd miareczkowania.

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

- Znając iloczyn rozpuszczalności AgCl i Ag_2CrO_4 , można obliczyć, jakie powinno być w roztworze stężenie chromianu (VI) srebra (I) zaczął się wytrącać dokładnie w punkcie równoważnikowym:

$$K_{\text{AgCl}} = [\text{Ag}^+][\text{Cl}^-] = 1,1 \cdot 10^{-10}$$

$$K_{\text{Ag}_2\text{CrO}_4} = [\text{Ag}^+]^2[\text{CrO}_4^{2-}] = 2 \cdot 10^{-12}$$

$$[\text{CrO}_4^{2-}] = \frac{K_{\text{Ag}_2\text{CrO}_4}}{[\text{Ag}^+]^2} = \frac{2 \cdot 10^{-12}}{1,1 \cdot 10^{-10}} = 1,8 \cdot 10^{-2} = 0,018 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$$

- Odczyn miareczkowanego roztworu powinien być obojętny, ponieważ w roztworze kwasowym jony wodorowe łączą się z jonami CrO_4^{2-} , tworząc jony HCrO_4^- i $\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}$ co powoduje zmniejszenie stężenia jonów CrO_4^{2-} i dalsze zwiększenie błędu miareczkowania, a w bardziej kwasowych roztworach osad nie wytrąca się.

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

- W roztworach zasadowych następuje wytrącanie się tlenku srebra (I):

- W oznaczaniu chlorków metodą Mohra przeszkadzają inne aniony, które tworzą w roztworach obojętnych trudno rozpuszczalne sole srebra (I) (bromki, jodki, węglany, ortofosforany), kationy tworzące trudno rozpuszczalne chromiany (VI) oraz substancje redukujące $AgNO_3$ do srebra metalicznego (np. żelaza II).
- Metodą tą można również oznaczać bromki
- Można ją również wykorzystać do oznaczania jonów srebra (I): do badanej analizy dodaje się w nadmiarze mianowanego roztworu chlorku sodu, a nie przereagowaną jego ilość odmiareczkuje się mianowanym roztworem $AgNO_3$.

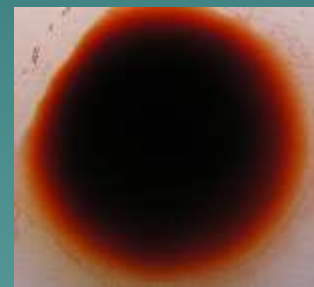
Oznaczanie chlorków metodą Volharda

➤ Do roztworu chlorków uprzednio zakwaszonego kwasem azotowym (V) dodaje się nadmiar mianowanego roztworu AgNO_3 . Po całkowitym wytrąceniu chlorków nadmiar AgNO_3 odmiareczkuje się mianowanym roztworem NH_4SCN wobec jonów Fe^{3+} . Najczęściej używa się w tym celu siarczanu (VI) amonu żelaza (III).

➤ Po wytrąceniu nadmiaru jonów srebra w postaci AgSCN kropla nadmiaru tiocyjanianu powoduje powstanie czerwonego zabarwienia od utworzonego czerwonego kompleksu $[\text{FeSCN}]^{2+}$.

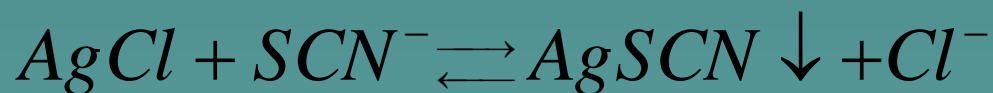
➤ Objętość roztworu AgNO_3 przypadająca na chlorki stanowi różnicę dodanej objętości roztworu AgNO_3 i objętość odmiareczkowanej roztworem tiocyjanianu.

➤ Zaletą metody Volharda jest możliwość miareczkowania chlorków w środowisku kwasowym. W metodzie tej nie przeszkadzają takie aniony, jak PO_4^{3-} , $\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$, czy AsO_4^{3-} , które nie tworzą osadów z jonami Ag^+ w kwasowym środowisku, oraz kationy ulegające hydrolizie w środowisku obojętnym.

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

- Z tych powodów metoda ta jest najbardziej selektywną w oznaczaniu chlorków. Przeszkadzają tutaj natomiast aniony Br^- i I^- i tworzące z jonami Ag^+ trudno rozpuszczalne osady.
- Uchwycenie punktu końcowego miareczkowania w tej metodzie jest bardzo trudne. Pomimo przekroczenia punktu równoważnikowego roztwór stale odbarwia się po dodaniu każdej nowej porcji tiocyjanianu, przy energicznym mieszaniu odbarwienie to następuje szybciej.
- Zjawisko to można wytłumaczyć następująco: miareczkowany roztwór styka się z dwoma osadami – AgCl i AgSCN o różnych iloczynach rozpuszczalności.

$$\frac{[\text{Cl}^-]}{[\text{SCN}^-]} = \frac{I_{\text{AgCl}}}{I_{\text{AgSCN}}} = \frac{1,1 \cdot 10^{-10}}{1 \cdot 10^{-12}} = 1,1 \cdot 10^2 = 110$$

Oznaczanie chlorków metodą Fajansa – Hassela

- metoda Fajansa – Hassela polega na wykorzystaniu właściwości adsorpcyjnych fluorowcowych pochodnych związków srebra (I).
- W PR miareczkowania następuje zmiana ładunku na powierzchni osadu i adsorpcja wskaźnika, czemu towarzyszy zmiana zabarwienia. Zmiana ładunku na powierzchni osadu jest związana z rodzajem ładunku adsorbowanych jonów.
- Skład osadu można wyrazić wzorem:

- Po zakończonym miareczkowaniu, kiedy w roztworze znajduje się nadmiar jonów Ag^+ , jako jony wspólne z osadem, ulegają adsorpcji i powierzchnia osadu ma ładunek dodatni

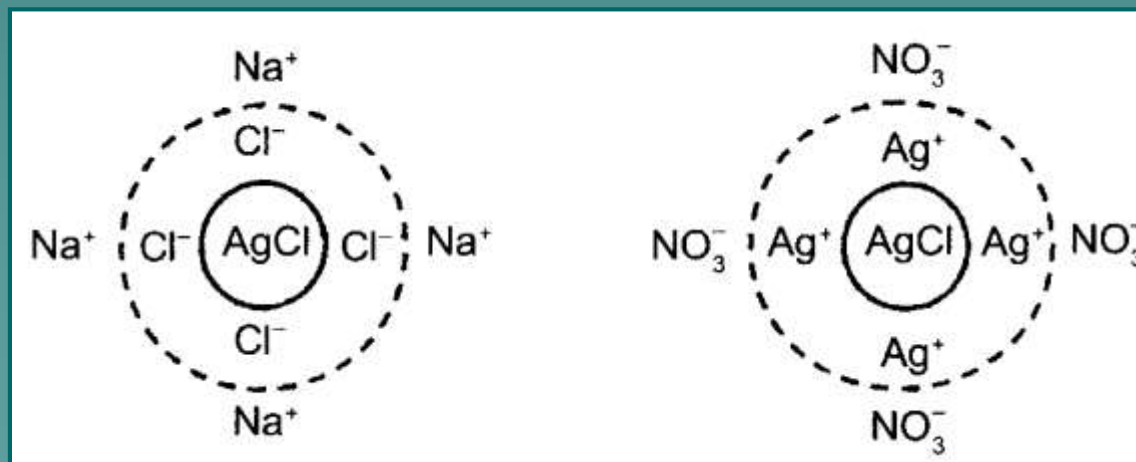

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

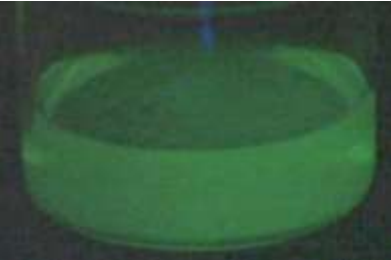
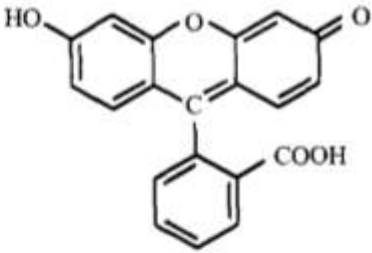
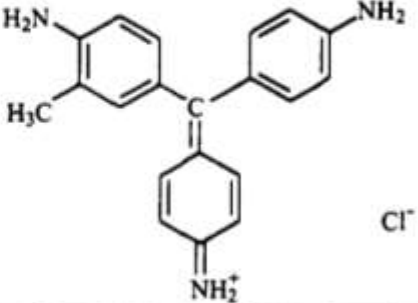
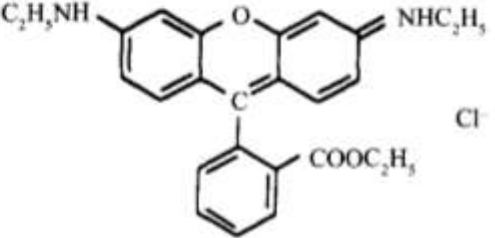
- warstwa przeciwjonów jest adsorbowana słabo i może być łatwo zastąpiona przez inne jony. Silniej od jonów azotanowych (V) są adsorbowane aniony wskaźników adsorpcyjnych.
- Zastąpienie jonu NO_3^- przez anion fluorescencyjny, która jest bardzo słabym kwasem, jest związane z powstaniem na powierzchni osadu zabarwionego na kolor czerwony związku srebra (I) z fluoresceiną.
- Działanie wskaźników adsorpcyjnych można zrozumieć rozpatrując osad chlorku srebra tuż przed zakończeniem wytrącania chlorków za pomocą AgNO_3 i zaraz po wytrąceniu. Przed zakończeniem wytrącania i w środowisku zawierającym jony chlorkowe będzie występowała tendencja do adsorpcji jonów chlorkowych.

Osad chlorku srebra (I) w obecności nadmiaru:

- jonów Cl^- ,
- jonów Ag^+ .

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

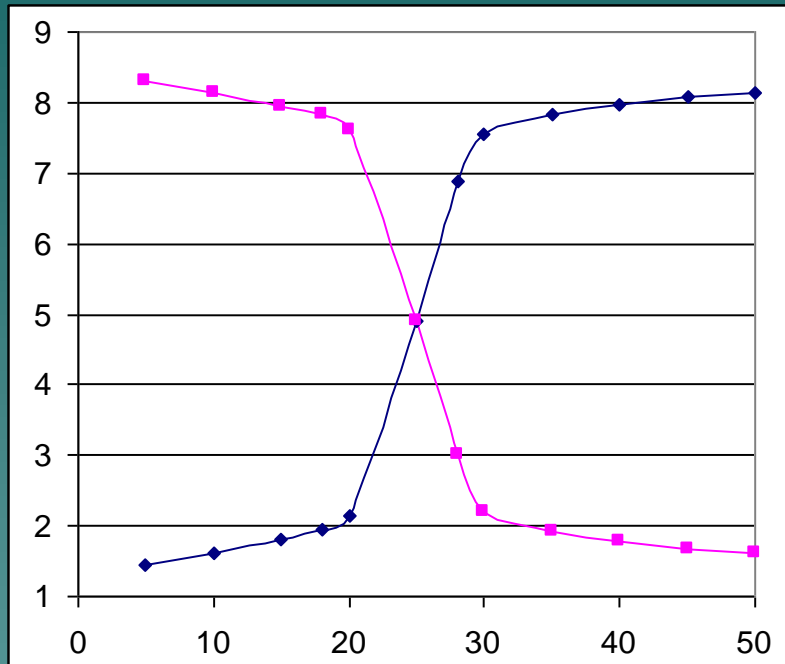
Fluoresceina		0,1% roztwór w etanolu	Ag⁺	Cl⁻, Br⁻, SCN⁻	żółtozielona → różowa
Fuksyna		0,1% roztwór w etanolu	Ag⁺	Cl⁻	czerwonofioletowa → różowa
Rodamina 6G		0,1% roztwór wodny	Ag⁺	Br⁻, Cl⁻	czerwonofioletowa → pomarańczowa

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Przykład

miareczkowania wytrąceniowego
50.0 ml 0.0500M Cl⁻ miareczkowanych 0.100 M Ag⁺.

V	pCl	pAg
0	1.3	—
5	1.44	8.31
10	1.6	8.14
15	1.81	7.93
20	2.15	7.6
25	4.89	4.89
30	7.54	2.2
35	7.82	1.93
40	7.97	1.78
45	8.07	1.68
50	8.14	1.6

$$\begin{aligned}[\text{Ag}^+] &= \frac{M_{\text{Ag}}V_{\text{Ag}} - M_{\text{Cl}}V_{\text{Cl}}}{V_{\text{Cl}} + V_{\text{Ag}}} \\ &= \frac{(0.100 \text{ M})(35.0 \text{ mL}) - (0.0500 \text{ M})(50.0 \text{ mL})}{50.0 \text{ mL} + 35.0 \text{ mL}} \\ &= 1.18 \times 10^{-2} \text{ M}\end{aligned}$$

$$[\text{Cl}^-] = \frac{K_{\text{sp}}}{[\text{Ag}^+]} = \frac{1.8 \times 10^{-10}}{1.18 \times 10^{-2}} = 1.5 \times 10^{-8} \text{ M}$$

Inne oznaczenia argentometryczne

Oznaczanie jonów srebra metodą Volharda

- Kwasowy roztwór soli srebra (I), zawierający jony Fe^{3+} miareczkuje się mianowanym roztworem tiocyjanianu amonu (lub potasu).
- Po wytrąceniu praktycznie całej ilości jonów Ag^+ , następna kropla titranta wywołuje czerwone zabarwienie roztworu wskutek utworzenia się kompleksowego połączenia tiocyjanianu z jonami Fe^{3+} :

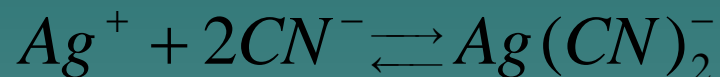
Oznaczanie tiocyjanianów

- Metoda Volharda oznaczania chlorków może być stosowana dokładnie w tej samej postaci do oznaczania tiocyjanianów.
- W nadmiarze mianowanego roztworu Ag^+ , dodaje się a nadmiar odmiareczkuje się mianowanym roztworem tiocyjanianu wobec siarczanu (VI) amonu żelaza (III) jako wskaźnika.
- PK wskazuje intensywnie czerwone zabarwienie $\text{Fe}(\text{SCN})^{2+}$. Miareczkowanie można prowadzić w stosunkowo silnie kwasowym roztworze. Niezbędna jest pewna ilość kwasu, która ma zapobiegać hydrolizie związków żelaza (III).
- Reakcję mogą zakłócać cyjanki i halogenki.
- Tiocyjaniany można również miareczkować bezpośrednio roztworem AgNO_3 stosując wskaźniki adsorpcyjne. Metoda ta ma te same wady, co odpowiadająca jej metoda oznaczania halogenków, a zwłaszcza nieostry punkt końcowy miareczkowania, w przypadku, gdy obecne są umiarkowane ilości elektrolitów. Jako wskaźniki stosuje się fluoresceinę lub eozynę.

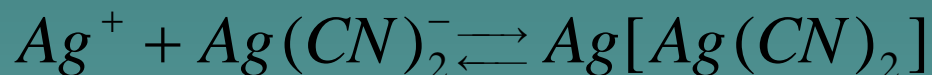
Oznaczanie cyjanków

➤ Metoda Liebiga – Denigesa oznaczania cyjanków polega na miareczkowaniu cyjanków mianowanym roztworem AgNO_3 w roztworze amoniakalnym i w obecności KI.

➤ Po wprowadzeniu AgNO_3 do obojętnego roztworu nadmiaru cyjanków tworzy się rozpuszczalny kompleks $\text{K}[\text{Ag}(\text{CN})_2]$:

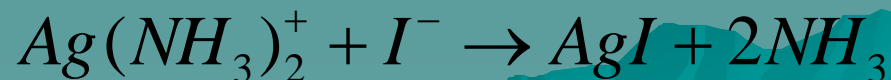
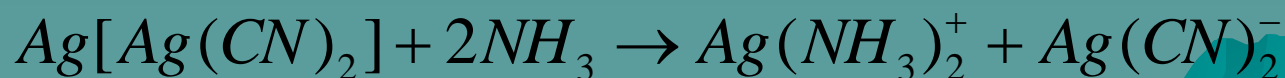

➤ Kiedy cyjanki przereagują całkowicie, dalsze dodawanie Ag^+ powoduje utworzenie trudno rozpuszczalnego kompleksu:

➤ Powoduje to zmętnienie roztworu wyznaczające PK.

➤ Deniges zmodyfikował tę metodę wprowadzając amoniak i roztwór KI. W tym przypadku PK wskazywany jest zmętnieniem powodowanym przez AgI :

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Podsumowanie Oznaczania argentometryczne

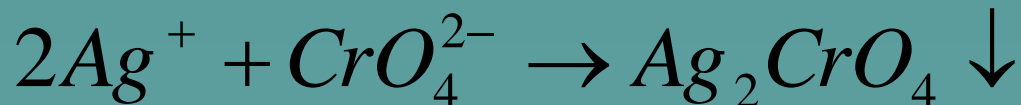
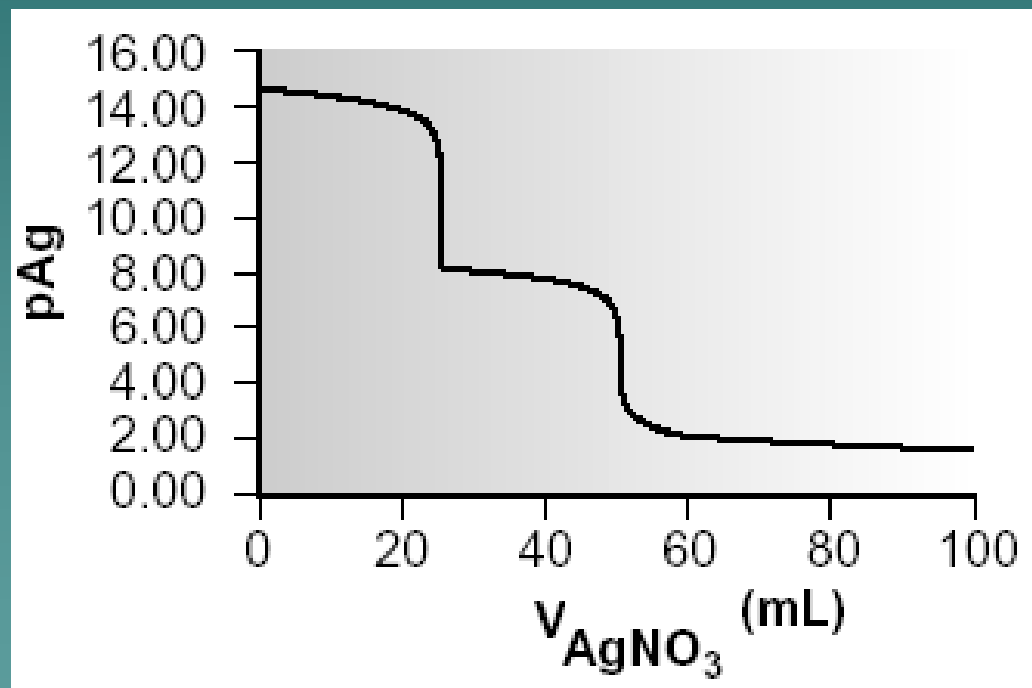
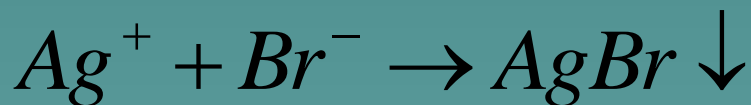
AsO_4^{3-}	AgNO_3 , KSCN	Volhard
Br^-	AgNO_3	Mohr or Fajans
	AgNO_3 , KSCN	Volhard
Cl^-	AgNO_3	Mohr or Fajans
	AgNO_3 , KSCN	Volhard*
CO_3^{2-}	AgNO_3 , KSCN	Volhard*
$\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$	AgNO_3 , KSCN	Volhard*
CrO_4^{2-}	AgNO_3 , KSCN	Volhard*
I^-	AgNO_3	Fajans
	AgNO_3 , KSCN	Volhard
PO_4^{3-}	AgNO_3 , KSCN	Volhard*
S^{2-}	AgNO_3 , KSCN	Volhard*
SCN^-	AgNO_3 , KSCN	Volhard

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Zadanie

Mieszanka zawierająca KCl oraz NaBr jest analizowana metodą Mohra. Próbka zawierająca 0.3172g mieszaniny została rozpuszczona w 50 mL wody i miareczkowana za do punktu końcowego wyznaczonego przez Ag_2CrO_4 . Zużyto 36.85 ml 0.1120M AgNO_3 . Do zmiareczkowania ślepej próby zużyto w tych samych warunkach 0.71 ml titranta. Jaka była zawartość procentowa KCl oraz NaBr w analizowanej próbce.

Rozwiązanie

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Rozwiązanie (cd)

$$V_{\text{Ag}} = 36.85 \text{ mL} - 0.71 \text{ mL} = 36.14 \text{ mL}$$

Stechiometria wytrącania:

ole Ag^+ = mole KCl + mole NaBr

$$M_{\text{Ag}}V_{\text{Ag}} = \frac{\text{g KCl}}{\text{FW KCl}} + \frac{\text{g NaBr}}{\text{FW NaBr}}$$

$$\text{g NaBr} = 0.3172 \text{ g} - \text{g KCl}$$

$$M_{\text{Ag}}V_{\text{Ag}} = \frac{\text{g KCl}}{\text{FW KCl}} + \frac{0.3172 \text{ g} - \text{g KCl}}{\text{FW NaBr}}$$

$$(0.1120 \text{ M})(0.03614 \text{ L}) = \frac{\text{g KCl}}{74.551 \text{ g/mol}} + \frac{0.3172 \text{ g} - \text{g KCl}}{102.89 \text{ g/mol}}$$

$$4.048 \times 10^{-3} = 1.341 \times 10^{-2} (\text{g KCl}) + 3.083 \times 10^{-3} - 9.719 \times 10^{-3} (\text{g KCl})$$

$$3.691 \times 10^{-3} (\text{g KCl}) = 9.650 \times 10^{-4}$$

$$\text{g KCl} = 0.2614 \text{ g}$$

W próbce jest zatem 0.2614 g KCl oraz 0.0558 g NaBr, gdyż:

$$m_{\text{NaBr}} = 0.3172 \text{ g} - 0.2614 \text{ g} = 0.0558 \text{ g}$$

$$\frac{0.2614 \text{ g KCl}}{0.3172 \text{ g}} \times 100 = 82.41\% \text{ w/w KCl}$$
$$\frac{0.0558 \text{ g NaBr}}{0.3172 \text{ g}} \times 100 = 17.59\% \text{ w/w NaBr}$$

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

Zadanie

Procent wagowy I^- w próbce o masie 0.6712g próbowano ustalić w oparciu o miareczkowanie metodą Volharda. Po dodaniu 50.00 mL 0.05619M $AgNO_3$ i wytrąceniu osadu, nadmiar jonów srebrowych został miareczkowany za pomocą 0.05322M KSCN. Zżyto 35.14 ml tego titranta. Jaka jest zawartość jonów jodkowych w analizowanej próbce?

Rozwiązanie

Stechiometria precypitometrii (zachowanie ładunku)
mole $Ag^+ = \text{mole } I^- + \text{mole } SCN^-$

$$M_{Ag}V_{Ag} = \frac{g I^-}{AW I^-} + M_{SCN}V_{SCN}$$

$$g I^- = (AW I^-)(M_{Ag}V_{Ag} - M_{SCN}V_{SCN})$$

$$= (126.9 \text{ g/mol})[(0.05619 \text{ M})(0.05000 \text{ L}) - (0.05322 \text{ M})(0.03514 \text{ L})]$$

$$= 0.1192 \text{ g}$$

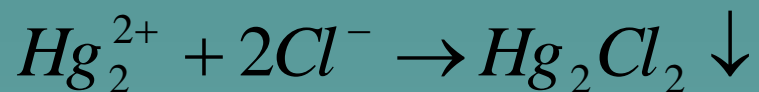
$$\frac{0.1192 \text{ g}}{0.6712 \text{ g}} \times 100 = 17.76\% \text{ w/w } I^-$$

OZNACZENIA MERKUROMETRYCZNE

Oznaczanie chlorków i bromków

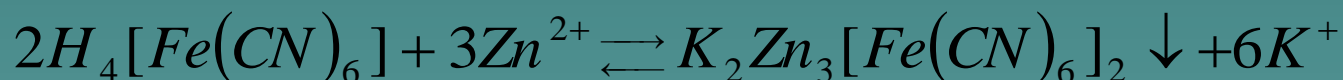
- Bezpośrednie oznaczanie chlorków roztworami rtęci (II) – azotanem (V) lub chloranem (VII) rtęci (II) polega na tworzeniu niezdysoncjowanych kompleksów chlorortęciowych.
- Niewielki nadmiar jonów rtęci (II) w PK można wykryć za pomocą odpowiedniego wskaźnika. W wyniku reakcji jonów rtęci (II) z difenylokarbazonem powstaje niebieskofioletowy kompleks.
- Zaletą metody jest możliwość przeprowadzania reakcji w środowisku kwasowym
- Roztwory chlorów i bromków można również oznaczać bezpośrednio solami rtęci

INNE OZNACZENIA WYTRĄCENIOWE

Oznaczanie jonów cynku

- Oznaczanie jonów cynku za pomocą mianowanego roztworu heksacyjanożelazianu (II) potasu.
- W obojętnych lub kwasowych roztworach $K_4[Fe(CN)_6]$ reaguje z jonami cynku dając osad $K_2Zn_3[Fe(CN)_6]_2$:

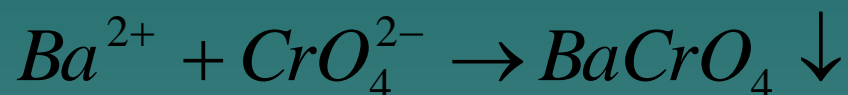
- Koniec reakcji rozpoznaje się za pomocą odpowiedniego wskaźnika redoks, najczęściej difenyloaminy lub difenylobenzydyny, przy czym roztwór musi zawierać pewną niewielką ilość heksacyjanożelazianu (III).

Analiza ilościowa miareczkowanie precypitometryczne

- Dopóki w roztworze miareczkowanym znajdują się jony cynku, wiążą one wprowadzany heksacyjanożelazian (II), dzięki czemu potencjał utleniający układu $\text{Fe}(\text{CN})_6^{3-}/\text{Fe}(\text{CN})_6^{4-}$ jest wysoki i wskaźnik zabarwia roztwór na kolor *fioletowoniebieski*.
- Z chwilą pojawienia się w roztworze niewielkiego nadmiaru heksacyjanożelazianu (II) potencjał utleniający wymienionego układu gwałtownie spada i barwa wskaźnika znika.
- W oznaczaniu jonów cynku przeszkadzają metale tworzące z heksacyjanożelazianem (II) nierozpuszczalne osady, jak np. miedź, kadm, kobalt, nikiel, mangan; należy je usunąć z roztworu przed miareczkowaniem.
- Większe ilości żelaza również przeszkadzają; ich wpływ można zmniejszyć do minimum, wiążąc żelazo w kompleks np. nadmiarem fluorku potasu czy fosforanu (V) sodu.

Oznaczanie jonów baru

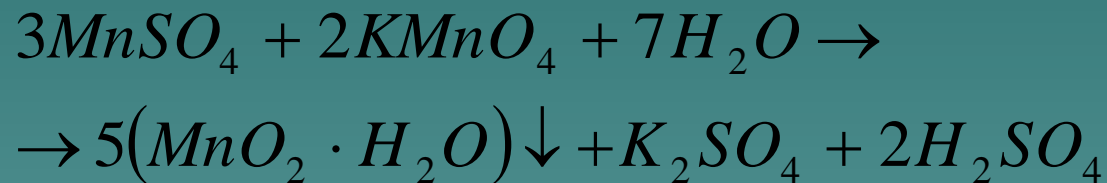
- Jony baru oznaczają się za pomocą mianowanego roztworu chromianu (VI) potasu:

- Wskaźnikiem w tym miareczkowaniu jest azotan (V) srebra (I).
- Jony baru można również oznaczyć za pomocą mianowanego roztworu siarczanu (VI) sodu wobec rodizonianu sodu. Związek ten tworzy z barem połączenie o barwie czerwonej. Po przekroczeniu PR czerwona barwa znika i roztwór zabarwia się na żółto. Zamiast rodizonianu można stosować tetrahydroksychinon lub jego sól disodową.
- W oznaczaniu przeszkadzają jony Ca^{2+} , Pb^{2+} , Fe^{3+} i PO_4^{3-} .

Oznaczanie jonów manganu (II)

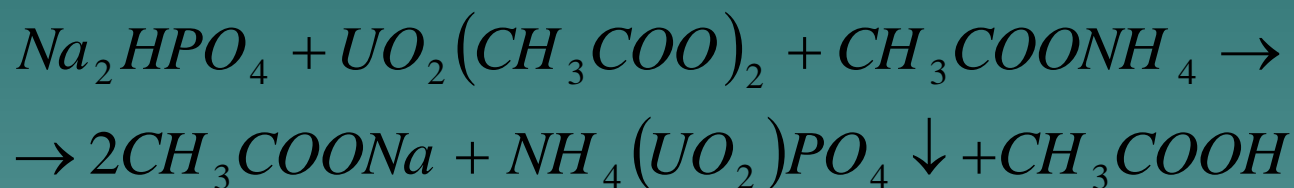
- Jony manganu (II) oznaczają się za pomocą mianowanego roztworu manganianu (VII) potasu

- Miareczkowanie prowadzi się do chwili, kiedy roztwór nad osadem trwale zabarwi się na *fioletowo* od nadmiaru dodawanego KMnO_4 .

Oznaczanie fosforanów (V)

- Jony PO_4^{3-} wytrąca się mianowanym roztworem diocjanu ditlenku uranu (VI) (ocjanu uranylu):

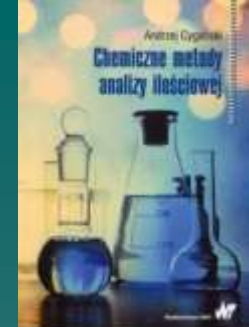

- Wskaźnikiem zewnętrznym jest tutaj heksacyjanożelazian (II) potasu, który z nadmiarem jonów ditlenku uranu (VI) tworzy *brunatny* osad.

Oznaczanie siarczanów (VI)

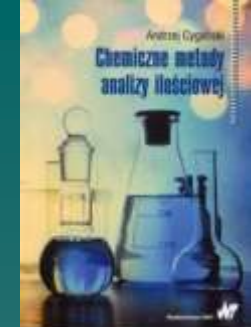
- Jony siarczanowe (VI) oznaczają się za pomocą mianowanego roztworu chloranu (VII) baru.
- Oznaczenie to przeprowadza się w środowisku zawierającym 30-40% alkoholu etylowego i przy pH 2,3-3,7. Najczęściej stosowanymi wskaźnikami są czerwień alizarynowa lub toron I.
- Jony siarczanowe (VI) można także oznaczyć za pomocą mianowanego roztworu azotanu (V) ołowiu (II). Jako wskaźnik stosuje się w tym oznaczeniu ditizon. Niewielki nadmiar odczynnika powoduje zmianę barwy z *zielonej* na *purpurowoczerwoną* (ditizonian ołowiu).

PRZYKŁAD 1. Jakie jest stężenie molowe roztworu AgNO_3 , jeżeli zużyto go 31,2 ml na zmiareczkowanie 0,2000 g chlorku sodu?

ROZWIĄZANIE

PRZYKŁAD 2. Podczas oznaczania chlorków metodą Mohra, na zmierzanie 20 ml roztworu zawierającego 5,0000 g substancji rozpuszczonej w 250 ml zużyto 15,00 ml roztworu AgNO_3 o stężeniu 0,1000 mol/l. Jaka jest zawartość procentowa chlorku sodu w substancji?

ROZWIĄZANIE

Rozwiązanie. Liczba moli AgNO_3 , która przereagowała, równa liczbie moli NaCl , w 20 ml roztworu wynosi $(15 \cdot 0,1)/1000$.

W 250 ml roztworu znajduje się

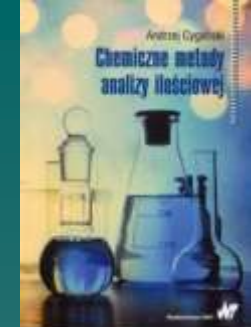
$$\frac{15 \cdot 0,1}{1000} \cdot \frac{250}{20}$$

Po pomnożeniu liczby moli NaCl przez masę molową otrzymamy masę chlorku sodu w substancji

$$m_{\text{NaCl}} = \frac{15 \cdot 0,1}{1000} \cdot \frac{250}{20} \cdot 58,45 = 1,0959 \text{ g}$$

Zawartość procentowa chlorku sodu w substancji

$$Z_{\text{NaCl}} = \frac{1,0959 \cdot 100}{5} = 21,92\%$$

PRZYKŁAD 3. Próbkę związku zawierającego tiocyjaniany rozpuszczono w kolbie miarowej i pobrano 1 pipetę roztworu (współmierność kolby z pipetą wynosi 10,12). Do pobranego roztworu dodano 25 ml roztworu 0,1100 mol/l AgNO_3 . Jaka jest zawartość, w gramach, tiocyjanianów w próbce, jeżeli na odmiareczkowanie nadmiaru jonów srebra zużyto 12 ml roztworu NH_4SCN o stężeniu 0,1300 mol/l?

ROZWIĄZANIE

Rozwiązanie. Równania reakcji zachodzących podczas oznaczenia są następujące:

Z reakcji 1) wynika, że mol NH_4SCN reaguje z molem AgNO_3 .

Liczbę moli jonów Ag^+ , która przereagowała, obliczymy z różnicy początkowej liczby moli i liczby moli AgNO_3 znajdującej się w nadmiarze

$$\frac{25 \cdot 0,1100}{1000} - \frac{0,13 \cdot 12}{1000}$$

Masę tiocyjanianów otrzymamy po pomnożeniu liczby moli (równiej liczbie moli AgNO_3) przez masę molową ($M_{\text{SCN}} = 58,08 \text{ g/mol}$), a zawartość w całej próbce — po pomnożeniu przez współmierność

$$m_{\text{SCN}} = \left(\frac{25 \cdot 0,1100}{1000} - \frac{0,13 \cdot 12}{1000} \right) \cdot 58,08 \cdot 10,12 = 0,6994 \text{ g}$$

PRZYKŁAD 4. Próbkę 0,3000 g substancji zawierającej chlorek potasu rozpuszczono w wodzie i oznaczono chlorki metodą Volharda. Dodano 50 ml roztworu AgNO_3 i na odmiareczkowanie jego nadmiaru zużyto 18,90 ml roztworu NH_4SCN zawierającego 3,806 g NH_4SCN w 1 litrze. Miano roztworu AgNO_3 w stosunku do NaCl wynosi 0,00292 g/ml. Jaka jest zawartość procentowa KCl w substancji?

ROZWIĄZANIE

Rozwiązanie. Miano roztworu AgNO_3 należy przeliczyć na stężenie molowe.

$$T_{\text{AgNO}_3} = 0,00292 \text{ g/ml NaCl}$$

Ponieważ mol AgNO_3 reaguje z molem NaCl , stężenie molowe AgNO_3 będzie równe stężeniu molowemu NaCl , czyli

$$c_{\text{AgNO}_3} = \frac{0,00292 \text{ g/ml} \cdot 1000 \text{ ml/l}}{58,45 \text{ g/mol}} = 0,0500 \text{ mol/l}$$

Stężenie molowe roztworu NH_4SCN ($M_{\text{NH}_4\text{SCN}} = 76,11 \text{ g/mol}$)

$$\frac{3,806 \text{ g/l}}{76,11 \text{ g/mol}} = 0,05 \text{ mol/l}$$

Liczbę moli AgNO_3 , które przereagowały z chlorkami, obliczamy z różnicy liczby moli AgNO_3 dodanych i liczby moli NH_4SCN odpowiadających nadmiarowi AgNO_3 , czyli

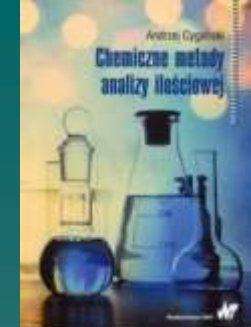
$$\frac{0,05 \cdot 50}{1000} - \frac{0,05 \cdot 18,9}{1000}$$

Zawartość KCl w substancji otrzymamy po pomnożeniu liczby moli przez masę molową ($M_{\text{KCl}} = 74,55 \text{ g/mol}$)

$$m_{\text{KCl}} = \left(\frac{0,05 \cdot 50}{1000} - \frac{0,05 \cdot 18,9}{1000} \right) \cdot 74,55 = 0,1159 \text{ g}$$

a zawartość procentową ze wzoru

$$Z = 0,1159 \cdot \frac{100}{0,3} = 38,63\%$$

PRZYKŁAD 5. Do 25 ml roztworu zawierającego Na_3PO_4 dodano nadmiar roztworu AgNO_3 . Wytrącony osad fosforanu(V) srebra po odsączeniu i przemyciu rozpuszczono w kwasie azotowym(V). Na zmiareczkowanie uwolnionych jonów srebra zużyto 30 ml roztworu NH_4SCN o stężeniu 0,1000 mol/l. Ile gramów Na_3PO_4 znajdowało się w próbce i jakie było stężenie molowe PO_4^{3-} w analizowanym roztworze?

ROZWIĄZANIE

Rozwiązanie. Równania reakcji zachodzących podczas oznaczenia

Liczba moli NH_4SCN zużyta na zmiareczkowanie srebra jest równa liczbie moli srebra $(0,1 \cdot 30)/1000$.

Liczba moli fosforanu będzie trzykrotnie mniejsza, ponieważ 1 mol jonów PO_4^{3-} reaguje z trzema molami jonów srebra

$$\frac{0,1 \cdot 30}{1000 \cdot 3} = 0,001 \text{ mol } \text{PO}_4^{3-}$$

Masa fosforanu znajdująca się w próbce

$$m_{\text{Na}_3\text{PO}_4} = 0,001 \cdot M_{\text{Na}_3\text{PO}_4} = 0,001 \cdot 163,94 = 0,1639 \text{ g}$$

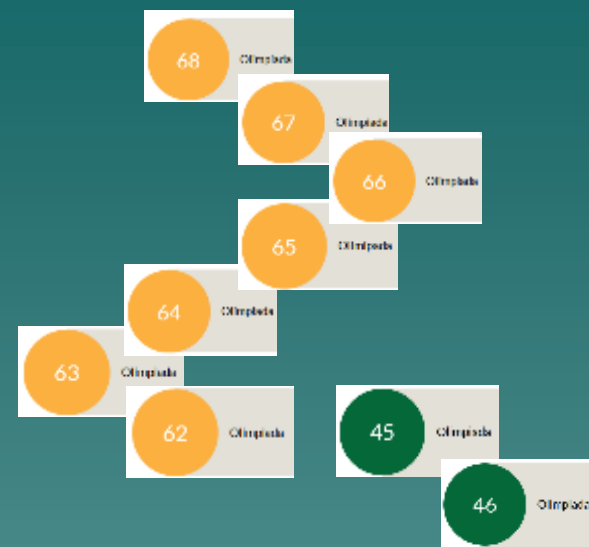
Stężenie molowe jonów PO_4^{3-}

$$c_{\text{PO}_4^{3-}} = \frac{0,001 \cdot 1000}{25} = 0,040 \text{ mol/l}$$

PRZYKŁADY ZADAŃ OBLICZENIOWYCH

https://www.olchem.edu.pl/kategoria_zadan/olimpiady-krajowe/

BONUSIK ...

https://www.olchem.edu.pl/kategoria_zadan/olimpiady-miedzynarodowe/

2020	2019	2018	2017	2016	2015				
Istanbul Turcja	Paryż Francja	Bratysława; Praga Słowacja; Czechy	Nakhon Pathom Tajlandia	Tbilisi Gruzja	Baku Azerbejdżan				
	2014	2013	2012	2011	2010	2009			
	Hanoi Wietnam	Moskwa Rosja	Waszyngton USA	Ankara Turcja	Tokio Japonia	Cambridge Wielka Brytania			
		2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001
	Budapeszt Węgry	Moskwa Rosja	Gyeongsan Korea Południowa	Tajpej Tajwan	Kilonia Niemcy	Ateny Grecja	Groningen Holandia	Bombaj Indie	

Zadanie 5A

Równowagi jonowe. Wytrącanie osadu $MgCl_2$

W 100 cm^3 roztworu znajduje się $0,2$ milimola $MgCl_2$ i 5 milimoli NH_4Cl . Ile cm^3 gazowego amoniaku, w temperaturze 20°C , pod ciśnieniem 1013 hPa , należy wprowadzić do tego roztworu, aby wytrącił się osad $MgCl_2$?

$K_{so}\text{ MgCl}_2 = 2 \times 10^{-11}$, dla jonu NH_4^+ $K_a = 6,3 \times 10^{-10}$

$R = 8,314\text{ J}/(\text{mol K})$

ROZWIĄZANIE

Rozwiązanie zadania 5A

Osad $Mg(OH)_2$ wytrąci się po przekroczeniu iloczynu rozpuszczalności:

$$K_{so} = [Mg^{2+}][OH^-]^2$$

$$[Mg^{2+}] = 0,2\text{ milimola}/100\text{ cm}^3 = 2 \times 10^{-3}\text{ mol}/\text{dm}^3$$

$$\text{Osad wytrąci się, gdy } [OH^-] = (K_{so}/[Mg^{2+}])^{1/2} = (2 \times 10^{-11}/2 \times 10^{-3})^{1/2} = 10^{-4}\text{ mol}/\text{dm}^3$$

czyli $\text{pH} = 10$

Przed wprowadzeniem amoniaku pH jest zbyt niskie (od jonów NH_4^+), aby wytrącił się osad.

Po wprowadzeniu amoniaku utworzy się bufor, którego pH opisuje równanie:

$$\text{pH} = \text{p}K_a + \log(\text{liczba moli } NH_3/\text{liczba moli } NH_4^+)$$

Po wprowadzeniu danych liczbowych:

$$10 = 9,2 + \log(\text{liczba moli } NH_3/0,005)$$

otrzymamy: liczba moli NH_3 , $n = 3,15 \times 10^{-2}$ mola

Z równania stanu gazu doskonałego:

$$pV = nRT$$

$$V = nRT/p \quad V = 0,0315\text{ mola} \cdot 8,314\text{ J}/(\text{mol K}) \cdot 293\text{ K} / 1,013 \times 10^5\text{ Pa} = 7,57 \times 10^{-4}\text{ m}^3, \text{ czyli } 757\text{ cm}^3.$$

ZADANIE 2

Równowagi jonowe – wytrącanie osadów

Do 50 cm³ roztworu zawierającego kwas siarkowy(VI) w stężeniu 0,1 mol/dm³ i chlorek amonu w stężeniu 0,1 mol/dm³ dodano 50 cm³ roztworu wodorotlenku baru o stężeniu 0,12 mol/dm³ a następnie rozpuszczono w nim 250 cm³ gazowego amoniaku w temperaturze 25 °C, pod ciśnieniem 1000 hPa.

1. Zapisz jonowo równania przebiegających reakcji.
2. Oblicz stężenia wszystkich jonów w powstałym roztworze zakładając, że rozpuszczalność powstałych związków trudno rozpuszczalnych wynosi zero.

$$K_a \text{ dla } \text{NH}_4^+ = 6,3 \times 10^{-10}, \quad K_{a2} \text{ dla } \text{H}_2\text{SO}_4 = 1,3 \times 10^{-2}$$

46

Olimpiada

ROZWIĄZANIE

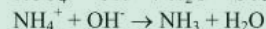
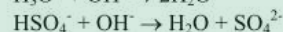
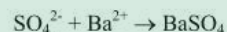
ROZWIĄZANIE ZADANIA 2

Obliczamy ilość wprowadzonego amoniaku korzystając z równania stanu gazu doskonałego:

$$pV = nRT$$

$$n = pV/RT, \quad n = (1 \times 10^5 \text{ Pa } 2,5 \times 10^{-4} \text{ m}^3) / (8,314 \text{ J/(mol K)} 298 \text{ K}) = 0,01 \text{ mola}$$

W wyniku reakcji kwasu siarkowego(VI) i chlorku amonu z wodorotlenkiem baru powstanie trudno rozpuszczalny siarczan baru oraz amoniak:

Roztwór zawierał początkowo 5 milimoli kwasu siarkowego(VI) (czyli łącznie 10 milimoli jonów H₃O⁺ i jonów HSO₄⁻ oraz łącznie 5 milimoli jonów SO₄²⁻ i HSO₄⁻), a także 5 milimoli chlorku amonu (5 milimoli jonów NH₄⁺ i 5 milimoli jonów Cl⁻). Dodano do niego 10 milimoli amoniaku i 6 milimoli Ba(OH)₂ (6 milimoli jonów Ba²⁺ i 12 milimoli jonów OH⁻).

Po reakcji jony SO₄²⁻ i HSO₄⁻ zostaną usunięte z roztworu, ponieważ utworzą osad BaSO₄, 5 milimoli jonów Ba²⁺ zostanie związanych w osad.

Jony OH⁻ pochodzące z roztworu Ba(OH)₂ zobojętnią kwas siarkowy (zużyte zostanie 10 milimoli), pozostałe 2 milimole przereagują z jonami NH₄⁺ wytwarzając 2 milimole NH₃.

W rezultacie po reakcji pozostanie: 1 milimol jonów Ba²⁺, 5 milimoli jonów Cl⁻, 3 milimole jonów NH₄⁺ oraz 12 milimoli NH₃.

NH₃ i jony NH₄⁺ tworzą bufor, którego pH obliczymy z równania:

$$\text{pH} = \text{p}K_a + \log(\text{liczba milimoli NH}_3 / \text{liczba milimoli NH}_4^+)$$

$$\text{pH} = 9,2 + \log(12/3) = 9,8$$

Końcowa objętość roztworu: 100 cm³

W rezultacie końcowe stężenia jonów wynoszą:

$$[\text{Ba}^{2+}] = 1/100 = 0,01 \text{ mol/dm}^3$$

$$[\text{NH}_4^+] = 3/100 = 0,03 \text{ mol/dm}^3$$

$$[\text{Cl}^-] = 5/100 = 0,05 \text{ mol/dm}^3$$

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-9,8} \text{ mol/dm}^3 = 1,6 \times 10^{-10} \text{ mol/dm}^3$$

$$[\text{OH}^-] = 10^{-14} / 10^{-9,8} \text{ mol/dm}^3 = 6,3 \times 10^{-5} \text{ mol/dm}^3$$

$$[\text{SO}_4^{2-}] = [\text{HSO}_4^-] = 0 \text{ mol/dm}^3$$

ZADANIE 1

Rozdzielanie anionów chlorkowych i bromkowych

Jednym z typowych problemów chemicznych jest rozdzielanie substancji. Metody rozdzielania mogą wykorzystywać m.in. różnice w rozpuszczalności osadów. Jeżeli jednak różnice te nie są duże, konieczne jest precyzyjne dobranie warunków strącania, tak aby rozdzielanie było możliwie pełne (ilościowe). W dobraniu takich warunków pomocne mogą być reakcje kompleksowania i protolizy.

Rozwiązując poniższy modelowy problem zobaczysz, jakie warunki sprzyjają optymalnemu rozdzielaniu jonów Cl^- i Br^- za pomocą reakcji z azotanem srebra w roztworze.

Do próbki zawierającej 0,1 milimola KBr i 0,1 milimola KCl dodano 100 cm^3 roztworu NH_3 o stężeniu 1 mol/dm^3 i 100 cm^3 roztworu AgNO_3 o stężeniu $4 \times 10^{-3} \text{ mol/dm}^3$. Końcowa objętość próbki wynosiła praktycznie 200 cm^3 . W takich warunkach osady AgCl i AgBr nie wytrącają się.

1. Oblicz pH otrzymanego roztworu.
2. Do tego roztworu dodano stopniowo roztwór HClO_4 o stężeniu 5 mol/dm^3 dwoma porcjami: 18 cm^3 , a następnie jeszcze 2 cm^3 . Dla obu przypadków oblicz pH roztworu, na podstawie odpowiednich obliczeń sprawdź, czy wytrącił się osad oraz wyznacz współczynnik rozdziału jonów Cl^- i Br^- .
3. Skomentuj zależność współczynnika rozdziału od pH roztworu (bez dodatku i z dodatkami HClO_4).

Współczynnik rozdziału, P , jest tu zdefiniowany następująco:

$$P = \frac{n(\text{Cl}^-) - n(\text{Br}^-)}{n_0(\text{Cl}^-)} 100\%$$

$n(\text{Cl}^-)$ i $n(\text{Br}^-)$ stanowią ilości moli jonów chlorkowych i bromkowych pozostających w roztworze, $n_0(\text{Cl}^-)$ jest całkowitą ilością moli jonów chlorkowych w układzie (w roztworze i ewentualnie w osadzie). Przy braku rozdzielania jonów $P = 0 \%$, przy idealnym rozdzielaniu $P = 100 \%$.

Iloczyny rozpuszczalności: $K_{\text{so}} \text{AgCl} = 1,6 \times 10^{-10}$ $K_{\text{so}} \text{AgBr} = 5 \times 10^{-13}$ $K_{\text{a}} \text{NH}_4^+ = 6,3 \times 10^{-10}$

Dla kompleksów Ag^+ z NH_3 stałe trwałości wynoszą: $\beta_1 = 2,5 \times 10^3$ $\beta_2 = 2,5 \times 10^7$

Masy molowe [g/mol]: H - 1, C - 12, N - 14, O - 16, Na - 23, Cl - 35,5

ROZWIĄZANIE